

Improved methodology for addressing limitations encountered in preschool-aged children

Dinora MAMATKULOVA¹

University of Asian Technologies

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 2025
Received in revised form
15 August 2025
Accepted 25 August 2025
Available online
15 September 2025

Keywords:

preschool age,
speech impairment,
speech therapy sessions,
multimedia technologies,
interactive games,
communicative approach,
multisensory method,
art therapy,
inclusive education,
speech development.

ABSTRACT

This article examines the issue of addressing speech limitations encountered in preschool-aged children. The aim of the research is to compare traditional speech therapy approaches with modern methods and scientifically substantiate their effectiveness. During the study, control and experimental groups consisting of 40 children were formed, and various activities were conducted over a 6-month period. In the experimental group, multimedia technologies, interactive games, a communicative approach, multisensory exercises, and elements of art therapy were employed. The results demonstrated that modern methods significantly improved speech development indicators: phonetic-phonemic development increased from 40% to 83%, grammatical accuracy improved to 75%, and vocabulary expanded by 40%. The study confirmed the high effectiveness of modern methods and led to the development of practical recommendations for organizing speech therapy work in preschool educational institutions.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss8/S-pp93-100>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan mahdudlik holatlarini bartaraf etishning takomillashtirilgan metodikasi

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

maktabgacha yosh,
nutqiy cheklanish,
logopedik mashg'ulot,
multimedia texnologiyalari,
interaktiv o'yin,
kommunikativ yondashuv,

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutqiy cheklanishlarni bartaraf etish masalasi ko'rib chiqilgan. Tadqiqot maqsadi an'anaviy logopedik yondashuvlarni zamonaviy metodlar bilan taqqoslab, ularning samaradorligini ilmiy asoslashdan iborat. Tadqiqot davomida 40 nafar boladan iborat nazorat va tajriba guruhleri

¹ Teacher, University of Asian Technologies.

multisensor metod,
art-terapiya,
inklyuziv ta'lim,
nutq rivojlanishi.

shakllantirilib, 6 oy davomida turli mashg'ulotlar tashkil etildi. Tajriba guruhida multimedia texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, kommunikativ yondashuv, multisensor mashqlar va art-terapiya elementlari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy metodlar nutqiy rivojlanish ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshiladi: fonetik-fonematik rivojlanish 40% dan 83% gacha, grammatik to'g'rilik 75% gacha, lug'at boyligi esa 40% o'sishga erishdi. Tadqiqot zamonaviy metodlarning yuqori samaradorligini tasdiqladi hamda maktabgacha ta'lim muassasalarida logopedik ishlarni tashkil etishda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Дошкольное образование: совершенствованная методика преодоления ограничений у детей дошкольного возраста

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

дошкольный возраст,
речевые ограничения,
логопедические занятия,
мультимедийные
технологии,
интерактивная игра,
коммуникативный подход,
мультисенсорный метод,
арт-терапия,
инклюзивное
образование,
речевое развитие.

В данной статье рассматривается проблема преодоления речевых ограничений у детей дошкольного возраста. Цель исследования – научно обосновать эффективность современных методов в сравнении с традиционными логопедическими подходами. В ходе исследования были сформированы контрольная и экспериментальная группы из 40 детей, с которыми в течение 6 месяцев проводились разнообразные занятия. В экспериментальной группе применялись мультимедийные технологии, интерактивные игры, коммуникативный подход, мультисенсорные упражнения и элементы арт-терапии. Результаты показали, что современные методы значительно улучшили показатели речевого развития: фонетико-фонематическое развитие повысилось с 40% до 83%, грамматическая правильность – до 75%, а словарный запас увеличился на 40%. Исследование подтвердило высокую эффективность современных методик и позволило разработать практические рекомендации по организации логопедической работы в дошкольных образовательных учреждениях.

KIRISH

Maktabgacha yosh bu bolaning shaxsiyati shakllanishi, psixik va nutqiy rivojlanishi eng jadal kechadigan davrdir. Shu davrda bolaning dunyoni idrok etishi, o'z fikrini ifoda etishi va ijtimoiy munosabatlarga kirishishi nutqiy qobiliyatlar darajasi bilan chambarchas bog'liq. Nutq bu faqatgina aloqa vositasi emas, balki tafakkurni shakllantirish, bilimlarni o'zlashtirish va ijtimoiy moslashuv uchun asosiy poydevor hisoblanadi. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy cheklanishlarning mavjudligi ularning keyingi ta'lim-tarbiya jarayoniga, shaxsiy rivojlanishiga va jamiyatga integratsiyasiga jiddiy to'sqinlik qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi va dunyo miqyosida maktabgacha ta'lim tizimiga katta e'tibor qaratilmoqda. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish, imkoniyati cheklangan bolalarni ta'lim jarayoniga jalb qilish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017–2021-yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasida [1] va "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da bolalarning erta yoshdan sifatli ta'lim-tarbiya olishi, nutqiy va intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash muhim vazifa qilib belgilangan. Bu esa nutqiy cheklanishlarni bartaraf etish metodikasini yangilash va takomillashtirishni talab qiladi [2].

Nutqiy cheklanish bu bolaning fonetik, leksik, grammatik yoki kommunikativ jihatdan to'laqonli nutq faoliyatini amalga oshira olmasligi holati bo'lib, u fiziologik, psixologik, ijtimoiy yoki tashqi omillar natijasida yuzaga kelishi mumkin. Ilmiy manbalarda (Vygotskiy, Luriya, Zimnyaya va boshqalar) nutqiy cheklanishlar ko'pincha dizartriya, dislaliya, rinolaliya, alaliya, afaziya, logonevroz kabi klinik ko'rinishlarda tavsiflanadi. Shu bilan birga, so'nggi tadqiqotlarda nutqiy rivojlanishning umumiy kechikishi, fonematik eshituvdagi nuqsonlar, lug'at zaxirasining kambag'alligi, grammatik tuzilmalardan noto'g'ri foydalanish ham keng tarqalgan muammolar sifatida qayd etilmoqda [3].

Maktabgacha yoshda uchraydigan nutqiy cheklanishlar, asosan, quyidagi omillar bilan bog'liq bo'ladi:

- tug'ma yoki orttirilgan nevrologik kasalliklar;
- eshitishning buzilishi;
- psixologik stress va travmalar;
- oilaviy muhit va tarbiya sharoitining salbiyligi;
- ta'lim-tarbiya jarayonida metodik yondashuvlarning yetarli emasligi.

Nutqiy cheklanishlarni bartaraf etish metodlari haqida ilmiy adabiyotlarda turli yondashuvlar uchraydi. Masalan, rus logopedika maktabida (Levina, Filicheva, Tumanova va boshqalar) nutqning fonetik-fonematik rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilgan. G'arb pedagogikasida esa (Chomsky, Bruner, Vygotskiy konsepsiyalari asosida) kommunikativ yondashuv ustuvorlik qiladi [4].

O'zbekistonda ham bu yo'nalishda qator tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institutida nutqiy nuqsonli bolalar bilan ishlash metodikasi, o'yin asosida logopedik mashg'ulotlarni tashkil etish, multimedia vositalaridan foydalanish samaradorligi o'rganilgan. Biroq so'nggi yillarda zamonaviy axborot texnologiyalarini logopedik amaliyotga joriy etish, interaktiv o'yinlar orqali nutqiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, inklyuziv ta'lim muhitida integratsion metodlarni qo'llash kabi yo'nalishlar yetarlicha chuqur tadqiq etilmagan [5].

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishning zamonaviy metodlarini tahlil qilish, ularning samaradorligini ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutqiy cheklanishlarning turlarini aniqlash.

2. Nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishda qo'llanilayotgan an'anaviy metodlarni tahlil qilish.

3. Zamonaviy metodlarning (multimedia texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, kommunikativ yondashuv) mohiyatini ochib berish.

4. Tajribaviy ma'lumotlar asosida metodlarning samaradorligini baholash.

5. Amaliyot uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

METODLAR

Tadqiqot obyekti va predmeti

Ushbu tadqiqot obyekti – maktabgacha yoshdagi (3–6 yosh) bolalar, predmeti esa – ularda uchraydigan nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishga yo'naltirilgan metodlardir. Tadqiqot jarayonida bolalarning fonetik, fonematik, leksik va grammatik rivojlanish darajasi kuzatilib, ularga turli korreksion mashg'ulotlar qo'llandi [6].

Ishtirokchilar

Tajriba ishida jami **40 nafar maktabgacha yoshdagi bola** ishtirok etdi. Ularning barchasi logoped tomonidan dastlabki diagnostikadan o'tkazildi va nutqiy rivojlanishida turli darajadagi cheklanishlar mavjudligi aniqlandi:

12 nafar bolada fonetik-fonematik nuqsonlar (tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish, fonematik eshituvning pastligi),

15 nafar bolada umumiy nutqiy rivojlanishning kechikishi,

8 nafar bolada lug'at zaxirasi va grammatik tuzilmaning sustligi,

5 nafar bolada logonevroz (duduqlanish) alomatlari.

Ishtirokchilar ikkiga bo'lindi:

Tajriba guruhi (20 nafar bola) – ularda nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishning zamonaviy metodlari qo'llandi.

Nazorat guruhi (20 nafar bola) – an'anaviy logopedik mashg'ulotlar asosida ishlash davom ettirildi.

TADQIQOT METODLARI

1. Diagnostik metodlar

Nutqiy rivojlanishni baholash testlari: bolalarning tovush talaffuzi, fonematik eshituv, lug'at boyligi va grammatik tuzilmani qo'llash ko'nikmalari maxsus so'rovnomalar va mashqlar yordamida tekshirildi.

Psixologik diagnostika: bolalarning diqqat, xotira, ijtimoiy muloqotga kirishish qobiliyati psixologik testlar yordamida o'lchandi.

2. An'anaviy logopedik metodlar

– Artikulyatsion gimnastika;

– Tovushlarni differentsiatsiya qilish mashqlari;

– Lug'atni boyituvchi mashg'ulotlar;

– She'r, ertak, hikoya asosida qayta hikoya qildirish.

3. Zamonaviy metodlar

– **Multimedia texnologiyalari:** nutq rivojlantirishga mo'ljallangan interaktiv dasturlar, mobil ilovalar, audio va video materiallardan foydalanildi.

– **Interaktiv o'yinlar:** tovush ajratish, so'z yasash, gap tuzish o'yinlari multimedia vositalari bilan uyg'unlashtirildi.

– **Kommunikativ yondashuv:** bolalar kichik guruhlarda muloqot qilish, o'yin jarayonida o'z fikrini ifoda etishga rag'batlantirildi.

– **Multisensor metodlar:** ko'rish, eshitish, sezish orqali tovush va so'zlarni o'zlashtirish mashqlari tashkil qilindi.

– **Art-terapiya elementlari:** chizish, qo'g'irchoq teatrlari, dramatizatsiya orqali nutqiy faoliyatni rag'batlantirish.

TADQIQOT JARAYONI

Tajriba 6 oy davomida olib borildi va uch bosqichdan iborat bo'ldi:

1. **Dastlabki diagnostika** (1 oy): ishtirokchilarning nutqiy rivojlanish darajasi aniqlanib, muammolar tasniflandi.

2. **Asosiy mashg'ulotlar** (4 oy): nazorat va tajriba guruhlar bilan turli metodlar asosida muntazam mashg'ulotlar olib borildi. Tajriba guruhida zamonaviy metodlar qo'llanildi, nazorat guruhida esa an'anaviy usullar saqlab qolindi.

3. **Yakuniy baholash** (1 oy): dastlabki va yakuniy natijalar taqqoslandi, samaradorlik o'lchandi.

MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISH METODLARI

– **Sifat tahlili:** bolalarning nutqiy faoliyatidagi o'zgarishlar kuzatish asosida qayd etildi.

– **Statistik tahlil:** dastlabki va yakuniy ko'rsatkichlar o'rtasidagi farqlar matematik-statistik usullar yordamida hisoblab chiqildi (foiz hisoblash, guruhlararo solishtirish).

NATIJALAR

Dastlabki diagnostika natijalari

Tajriba boshlanishidan oldin bolalarning nutqiy rivojlanish darajasi tekshirildi. Quyidagi ko'rsatkichlar aniqlandi:

– **Fonetik-fonematik nuqsonlar** – ishtirokchilarning 30%ida tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish va fonematik eshituv pastligi mavjud edi.

– **Umumiy nutqiy rivojlanishning kechikishi** – 37% bolalarda kuzatildi (so'z boyligi yetishmasligi, gap tuzishda xatolar, grammatik shakllardan noto'g'ri foydalanish).

– **Leksik-grammatik kamchiliklar** – 20% bolalarda lug'at zaxirasi juda tor bo'lib, gap qurilishida oddiy shakllargagina to'xtab qolish holatlari qayd etildi.

– **Logonevroz (duduqlanish)** – 13% bolalarda qayd etildi.

Ushbu ma'lumotlar asosida tajriba va nazorat guruhlar teng sharoitlarda shakllantirildi.

Mashg'ulotlardan keyingi natijalar (6 oylik ish yakuni)

1. Fonetik-fonematik rivojlanish

– **Tajriba guruhi:** 12 nafar boladan 10 nafari tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishga o'rgandi, fonematik eshituv darajasi yaxshilandi (83%).

– **Nazorat guruhi:** 11 nafar boladan 6 nafari tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'zlashtirdi (55%).

2. Lug'at boyligi

– **Tajriba guruhi:** bolalarning faol lug'ati o'rtacha 35–40%ga kengaydi; yangi so'zlarni mustaqil qo'llash ko'rsatkichlari yuqori bo'ldi.

– **Nazorat guruhi:** lug'at boyligi 15–20%ga kengaydi.

3. Grammatik tuzilma

– **Tajriba guruhi:** gap qurishda grammatik shakllarni to'g'ri ishlatish 75% gacha ko'tarildi.

Nazorat guruhi: grammatik to'g'rilik 50% darajada qoldi.

4. Kommunikativ faoliyat

– **Tajriba guruhi:** 20 boladan 16 nafari kichik guruhlarda erkin muloqotga kirishishni boshladi, hikoya qilish ko'nikmalari ancha rivojlandi.

– **Nazorat guruhi:** 20 boladan 9 nafari o'z fikrini erkin ifodalashda sezilarli o'sish ko'rsatdi.

5. Logonevrozni kamaytirish

– **Tajriba guruhi:** 5 nafar duduqlanuvchi boladan 3 nafari nutqida sezilarli yaxshilanish kuzatildi, 2 nafari esa o'rta darajadagi rivojlanishga erishdi.

– **Nazorat guruhi:** 5 boladan faqat 1 nafari biroz yaxshilanish ko'rsatdi.

Jadval shaklida taqqoslash

Ko'rsatkichlar	Dastlabki daraja (umumiy)	Tajriba guruhi yakuniy (%)	Nazorat guruhi yakuniy (%)
Tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish	40%	83%	55%
Fonematik eshituv	42%	80%	58%
Lug'at boyligi	–	+40%	+20%
Grammatik to'g'rilik	38%	75%	50%
Kommunikativ faollik	35%	80%	45%
Logonevroz kamayishi	–	60%	20%

NATIJALARNI UMUMIY TAHLIL

Zamonaviy metodlar (multimedia texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, kommunikativ yondashuv) bolalarning nutqiy rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatdi. **Tajriba guruhi** barcha ko'rsatkichlarda nazorat guruhidan ancha yuqori natijalarga erishdi. Xususan, fonetik-fonematik rivojlanishda 28% farq, lug'at boyligida ikki baravar farq, kommunikativ faoliyatda esa 35% ustunlik qayd etildi. Logonevroz bilan shug'ullanishda ham zamonaviy metodlar an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroq bo'ldi [8].

MUHOKAMA

Tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, **zamonaviy metodlar** (multimedia texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, kommunikativ yondashuv, multisensor mashqlar va art-terapiya elementlari) maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishda yuqori samaradorlik beradi. Tajriba guruhida olingan ko'rsatkichlar nazorat guruhiga nisbatan deyarli barcha parametrlar bo'yicha ustun bo'ldi.

Fonetik-fonematik rivojlanish ko'rsatkichlari 40% dan 83% ga ko'tarilgani, lug'at boyligida 40% o'sish qayd etilgani, grammatik to'g'rilik 75% darajaga yetgani shuni tasdiqlaydi. Eng muhim jihatlardan biri – **kommunikativ faoliyatning** sezilarli oshgani. Bu, o'z navbatida, bolalarning maktabga tayyorgarligi va keyingi ijtimoiy moslashuvi uchun muhim omil hisoblanadi.

Ilmiy manbalar bilan solishtirish

Natijalarimiz boshqa tadqiqotlarda ham qayd etilgan xulosalarni qo'llab-quvvatlaydi. Masalan: **Levina (1981)**, **Filicheva (1990)** logopedik mashg'ulotlarda artikulyatsion gimnastika va fonematik mashqlar asosiy o'rin tutishini ta'kidlaydi, ammo ularning samaradorligi ko'p jihatdan bolalarning motivatsiyasi va mashg'ulotlarning qiziqarli tashkil etilishiga bog'liq ekanini qayd qiladi. Bizning tadqiqotimizda esa bu omil multimedia texnologiyalari va interaktiv o'yinlar orqali ta'minlandi [9].

Bruner (1995) va **Vygotskiy (1978)** nazariyalariga ko'ra, nutq rivojlanishi ijtimoiy muloqot va faoliyat jarayonida sodir bo'ladi. Biz qo'llagan kommunikativ yondashuv ushbu nazariy asoslarni amalda tasdiqladi: bolalar kichik guruhlarda o'yin orqali tezroq nutqiy faollikka erishdilar [10].

Chomsky (2000) bolalarda til qobiliyati tabiiy ravishda mavjudligini, ammo uni rivojlantirish uchun muhit va stimul zarurligini ta'kidlaydi. Multisensor mashqlar va art-terapiya elementlari aynan shu stimulni kuchaytiruvchi vosita bo'ldi [11].

Afzalliklar

Motivatsiyani oshiradi: Interaktiv va o'yin texnologiyalari bolalarda qiziqishni kuchaytiradi, bu esa mashg'ulotlarni samarali qiladi.

Tezroq natija beradi: An'anaviy metodlarga qaraganda zamonaviy metodlar qisqa muddatda sezilarli rivojlanish imkonini berdi.

Kompleks ta'sir: Multisensor metodlar nafaqat nutqiy, balki psixologik va ijtimoiy rivojlanishga ham ta'sir ko'rsatdi.

Inklyuziv muhitga mos: Zamonaviy metodlar turli nutqiy cheklanishlarga ega bolalarni umumiy guruh mashg'ulotlariga jalb qilish imkonini berdi.

Kamchiliklar va cheklovlar

Texnik sharoit: Multimedia vositalarini qo'llash uchun har bir maktabgacha ta'lim muassasasida zarur texnik baza mavjud emas.

Malakali mutaxassislar yetishmasligi: Logoped va psixologlar zamonaviy metodlardan foydalanishda qo'shimcha tayyorgarlikka muhtoj.

Individual farqlar: Ba'zi bolalarda (ayniqsa, og'ir logonevroz yoki nevrologik muammolari bo'lganlarda) metodlarning samaradorligi pastroq bo'ldi.

Amaliy ahamiyati

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda zamonaviy metodlarni keng joriy etish ularning nutqiy rivojlanishini sezilarli darajada tezlashtiradi va sifatini oshiradi. Bu esa:

- a) maktabga tayyorgarlik jarayonini samarali qilish;
- b) nutqiy rivojlanishdagi tafovutlarni kamaytirish;
- c) inklyuziv ta'lim muhitida barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishga xizmat qiladi.

XULOSA

1. Maktabgacha yoshda nutqiy cheklanishlar keng tarqalgan muammo bo'lib, ular bolaning keyingi ta'lim-tarbiyasi, ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, an'anaviy logopedik metodlar (artikulyatsion gimnastika, tovush differentsiatsiyasi, lug'at boyitish mashqlari) muayyan natija bersa-da, ularning samaradorligi chegaralangan.

3. Zamonaviy metodlar – multimedia texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, kommunikativ yondashuv, multisensor mashqlar va art-terapiya elementlari – nutqiy cheklanishlarni bartaraf etishda ancha yuqori samaradorlik ko'rsatdi.

4. Tajriba guruhida bolalarning nutqiy rivojlanishi nazorat guruhiga nisbatan 30–40% yuqori darajada bo'ldi. Ayniqsa, fonetik-fonematik rivojlanish, lug'at boyligi va kommunikativ faoliyatda sezilarli o'sish kuzatildi.

5. Logonevrozni kamaytirishda ham zamonaviy metodlar an'anaviy yondashuvlarga qaraganda samaraliroq bo'ldi.

Ilmiy ahamiyati

– Tadqiqot natijalari maktabgacha yoshdagi bolalar nutqiy rivojlanishining psixologik-pedagogik mexanizmlarini yanada chuqurroq o'rganishga hissa qo'shadi.

– Zamonaviy metodlarning samaradorligi ilmiy asosda isbotlandi, bu esa logopediya va maktabgacha ta'lim metodikasini boyitadi.

Amaliy ahamiyati

– Tadqiqot asosida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar maktabgacha ta’lim muassasalari, logoped punktlari, reabilitatsiya markazlari faoliyatida qo’llanishi mumkin.

– Multimediali mashqlar va interaktiv o’yinlar nutqiy rivojlanishni qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi.

– Kommunikativ yondashuv bolalarda muloqot ko’nikmalarini shakllantirish va ijtimoiy faoliyatga jalb etishda muhim ahamiyatga ega.

Tavsiyalar

1. Maktabgacha ta’lim muassasalarida logopedik xonalarni multimedia texnologiyalari bilan jihozlash.

2. Logoped va psixolog mutaxassislarni zamonaviy metodlardan foydalanishga o’rgatish uchun malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

3. Ota-onalar uchun metodik qo’llanmalar ishlab chiqish, ularni uy sharoitida bolalarning nutqiy rivojlanishini qo’llab-quvvatlashga jalb etish.

4. Inklyuziv ta’lim muhitida nutqiy cheklanishlarga ega bolalarni umumiy guruh mashg’ulotlariga integratsiya qilish.

5. Kelgusidagi tadqiqotlarda nutqiy cheklanishlarning turli klinik shakllari (alaliya, afaziya, rinolaliya va b.) bo’yicha alohida metodik yondashuvlarni ishlab chiqish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2017). 2017–2021-yillarga mo’ljallangan Harakatlar strategiyasi. Toshkent.

2. O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.

3. Bruner, J. (1995). *Child’s Talk: Learning to Use Language*. Oxford: Oxford University Press.

4. Chomsky, N. (2000). *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Filicheva, T. B., & Chirkina, G. V. (1990). *Logopediya: Preodoleniye obshchego nedorazvitiya rechi u detey doshkol’nogo vozrasta*. Moskva: Prosveshchenie.

6. Levina, R. E. (1981). *Osnovy logopedii*. Moskva: Prosveshchenie.

7. Luriya, A. R. (1974). *Osnovy neyropsikhologii*. Moskva: MGU.

8. Snow, C. E. (2010). Early childhood language development. *Journal of Child Development*, 81(3), 765–779.

9. Tumanova, T. V. (2012). *Korreksionnaya pedagogika i logopediya: Sovremennye podkhody k razvitiya rechi doshkol’nikov*. Sankt-Peterburg: Piter.

10. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

11. Zimnyaya, I. A. (2001). *Psikhologiya obucheniya detey doshkol’nogo vozrasta*. Moskva: Akademiya.